

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Andra kammaren.

Nr 5.

Onsdagen den 28 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21, den 22, den 23 och den 24 innevarande januari.

§ 2.

I enlighet med kammarens därom den 21 i denna månad fattade beslut företogs nu val av tio ledamöter och tio suppleanter i vart och ett av de tre tillfälliga utskott kammaren beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i första tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 96 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Gavelin*,
» *Stattin*,
fröken *Nygren*,
herr *Andersson* i Hedensbyn,
» *Sköldin*,
fru *Västberg*,
herr *Malmborg*,
» *Edberg*,
» *Lundh* och
» *Jonsson* i Skutskär.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i första tillfälliga utskottet.

§ 3.

Företogs val av ledamöter i andra tillfälliga utskottet.

Därvid avgåvos 97 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

fru *Andersson*,
herr *Nilsson* i Göingegården,
» *Andersson* i Alfredshem,
» *Persson* i Norrby,
fru *Ekendahl*,
herr *Jansson* i Kalix,
» *Johnsson* i Kastanjegården,
» *Nilsson* i Stockholm,
» *Anderson* i Mejstad och
» *Johansson* i Kalmar.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i andra tillfälliga utskottet.

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 5.

§ 4.

Företogs val av ledamöter i tredje tillfälliga utskottet.

Därvid avgåvos 83 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Andersson* i Eskilstuna,

» *Ljungberg*,

» *Hedqvist*,

» *Nilson* i Spånstad,

» *Jonsson* i Alsen,

fru *Skoglund-Lindblom*,

herr *Boman*,

» *Skoglund* i Umeå,

» *Andersson* i Gisselås, och

» *Thapper*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i tredje tillfälliga utskottet.

§ 5.

Anställdes val av suppleanter i första tillfälliga utskottet.

Därvid avgåvos 71 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Petterson* i Degerfors,

» *Blombäck*,

fru *Eriksson*,

herr *Carlsson* i Bakeröd,

» *Johansson* i Torp,

» *Andersson* i Mölndal,

» *Svensson* i Ljungskile,

» *Gustafsson* i Tenhult,

» *Anderson* i Mejstad och

» *Larsson* i Östersund.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i första tillfälliga utskottet.

§ 6.

Företogs val av suppleanter i andra tillfälliga utskottet.

Därvid avgåvos 72 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Jansson* i Hällefors,

» *Stattin*,

» *Lundberg* i Uppsala,

» *Hansson* i Skediga,

fru *Lindqvist-Petersson*,

fröken *Olsson*,

herr *von Friesen*,

» *Lindén*,

» *Lundh* och

» *Olofsson* i Höganäs.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i andra tillfälliga utskottet.

§ 7.

Anställdes val av suppleanter i tredje tillfälliga utskottet.

Därvid avgåvos 64 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Andersson* i Göteborg,
» *Blombäck*,
fru *Linderoth-Andersson*,
herr *Norup*,
» *Persson* i Växjö,
fru *Svedberg*,
herr *Johnsson* i Kastanjegården,
» *Lif*,
» *Nilsson* i Göingegården, och
» *Nilsson* i Landskrona.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i tredje tillfälliga utskottet.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2—7 här ovan omförmälda valen.

§ 9.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 16, angående anslag till fortsatt utbyggnad av fjärralarmeringsnätet m. m.;

nr 17, angående återbetalande till postbiträdet Laila Aurora Gustafsson, född Andreasson, av viss del av till postverket inlevererat penningbelopp;

nr 18, angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m.; och

nr 19, angående förvärv för statens järnvägars räkning av aktier i aktiebolaget svenska godsbilcentraler m. fl. bolag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som anförde: *Svar på fråga.*
Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Landgren, har till mig riktat den frågan, huruvida riksdagen inom närmaste tiden har att förvänta något förslag från Kungl. Maj:ts sida angående upphävande av fideikommissens fasta egendom.

Mitt svar är följande:

Det förberedande arbetet på en lagstiftning om avveckling av fideikommiss har sedan mer än ett år tillbaka avslutats inom justitiedepartementet. Detta ärende har sedan blivit vilande i avvaktan på frågan om en revision av arrendelagstiftningen, varom 1936 års arrendeutredning framlagt förslag. Utformningen av en ny arrendelagstiftning måste nämligen inverka på de bestämmelser, som erfordras för att reglera de talrika fideikommissarrendatorernas ställning vid en avveckling av fideikommissen. Så snart nödiga utgångspunkter i detta hänseende erhållits, kommer frågan om en fideikommissreform att ånyo upptagas till övervägande.

Svar på fråga. (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr Landgren: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Samtidigt vill jag emellertid uttala en förhoppning om att detta lagförslag rörande fideikommissen inte låter vänta på sig alltför länge.

Herr Paulsen: Herr talman! Det var glädjande att höra, att man i justitiedepartementet satt i gång en utredning om avveckling av fideikommissen. Jag tror att det vore bra, ju förr en sådan kunde ske. Fideikommissen äro i regel alldeles för stora för att kunna skötas på ett sådant sätt, att jorden ger den skörd, som den skulle ge, om egendomarna voro mindre. Och även om ett fideikommiss skötes bra, därför att innehavaren är en duktig jordbrukare, som håller sig med kunnigt folk och tillräckligt mycket folk, kan det hända att efter honom kommer en annan innehavare, som inte har det ringaste intresse för jordbruk, och så förfaller egendomen mer eller mindre. Jag tror inte heller, att fideikommissen äro något särskilt att stå efter ur fideikommissinnehavarnas synpunkt. Den, som ärver ett fideikommiss, måste ju lösa ut sina medarvingar, och dessutom blir arvs-katten så stor, att man i regel måste begära uppskov på flera år med betalandet av densamma, och fideikommissinnehavaren får på detta sätt redan från början svårigheter att brottas med.

Jag tror sålunda att alla skäl, vilken sida man än ser saken från, tala för att fideikommissrätten bör avskaffas så snart som möjligt.

Herr förste vice talmannen Magnusson: Herr talman! Jag undrar i alla fall, om herr Paulsen vid närmare eftertanke vidhåller sitt nyss fällda uttalande, att alla skäl tala för fideikommissens avskaffande.

Jag hör till dem, som vid åtskilliga tillfällen här i kammaren tagit till orda för bevarande av kulturvärden, men detta hindrar inte att jag kan vara av den mening, att det finns åtskilligt gammalt, som är så ålderstiget att det inte längre är livsdugligt. Jag är också övertygad om att fideikommissen i sin nuvarande form knappast äro livsdugliga, helt enkelt av det skälet att beskattningen av dem har blivit så tyngande, att det i många fall är allt annat än lockande för en till ären kommen arvinge att övertaga ett fideikommiss. Detta om den saken.

Jag tror emellertid, att man vid närmare eftertanke skall komma till den uppfattningen, att ett avskaffande utan vidare av fideikommissen skulle spolia många, stora och oersättliga kulturvärden. Det finns ännu ganska mycket kvar härav vid några av våra fideikommiss, i vart fall så pass mycket, att man nog bör vara litet försiktig, innan man går att spolia dessa värden. Härtill kommer en annan omständighet. Fideikommissen voro nog till en del uttryck för den riktiga tanken att åt slakten bevara ett jordbruk, vilket man också åstadkommit i viss utsträckning. När man nu så mycket diskuterar frågan om att kunna trygga den jordbrukande befolkningen vid jorden, bör man kanhända i detta sammanhang ägna någon liten uppmärksamhet även åt fideikommiss-tanken och icke så där utan vidare säga: det är en sak som vi kunna avskaffa. Detta endast några ord för att i någon mån vinna litet gehör för kulturvärdena även då det gäller en sådan sak som fideikommissen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman! Eftersom denna debatt avser att lämna upplysningar rörande de förberedelser, som träffats i fråga om fideikommissens avveckling, ber jag med anledning av vad den siste ärade talaren med all rätt framhöll därom, att man vid fidei-

Svar på fråga. (Fors.)

kommissens avveckling måste se till att icke oersättliga kulturvärden gå förlorade, att få meddela, att genom vitterhetsakademiens och andra kulturella myndigheters försorg upprättats en förteckning över de fideikommiss, vilka i fråga om byggnader eller samlingar innesluta så stora kulturvärden, att man vid fideikommissens avveckling bör tillse, att dessa kulturvärden icke bli förskingrade. Således har man vid den förberedande utredningen försökt tillgodose de synpunkter, som den ärade talaren framhöll, och som också ligga mig varmt om hjärtat. Jag framhåller emellertid, att det antal fideikommiss, som vitterhetsakademien i samråd med andra kulturella myndigheter satt upp på sin förteckning, är mycket begränsat. Det är nämligen endast omkring ett tjog. I fråga om ett stort antal fideikommiss kunna sådana synpunkter, som jag här berört, icke anföras.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr förste vice talmannen och justitieministern och jag äro fullständigt överens om att man icke skall spoliera kulturvärden. Det är icke heller min tanke att man skall göra det, när jag för min del vill, att man skall stycka fideikommissen. Man kan utan att spoliera kulturvärden låta egendomarnas huvudbyggnader, där väl dessa kulturvärden förvaras, och parker och sådant vara kvar, men kan ändå stycka fideikommissen, så att man får egendom av annan storleksordning, som kunna brukas på ett bättre och mera givande sätt.

När herr förste vice talmannen säger, att fideikommissanordningen är ett sätt att bevara jorden genom släkten, så är det naturligtvis alldeles riktigt. När fideikommissen instiftades, så skedde det naturligtvis av den anledningen. Det var kanhända också på den tiden riktigt, men jag anser för min del det icke vara riktigt nu. Fideikommissarien är ju äldste sonen eller mähända äldsta dottern i en familj, men det kan ju hända, att andra eller tredje eller fjärde eller femte eller sjätte barnet eller något annat barn i samma släkt skulle vara en alldeles utomordentlig jordbrukare och skulle kunna på ett alldeles utomordentligt sätt vidmakthålla släktens anseende, under det att den förste kan vara en odugling på detta område, även om han kan vara duglig på andra områden. Är det då klokt, herr förste vice talman, att ordna det så, att den nödvändigtvis skall sköta jorden, som icke kan det?

Jag tror, att det ur alla synpunkter är klokt att gå in för ett styckande av fideikommissen. Kulturvärdena skola emellertid bevaras, det äro vi överens om.

Herr förste vice talmannen Magnusson: Herr talman! Jag skall icke upptaga någon debatt med herr Paulsen. Det förefaller mig, som om vi hade i viss mån sammanfallande åsikter. Jag skall endast tillåta mig säga, att det finns kanske några medlemmar här i kammaren, i varje fall många runt om i vårt land, vilka ha en gård, som de räkna icke blott som sin egen och som har blivit dem kär, och vilken de ville bevara i släkten, samt rätt ofta komma med den frågan, jag har mött den många gånger i mitt liv: Finns det ingen möjlighet att bevara min gård i släkten och skydda den från spekulation? Det kan gälla en ägare, som har lagt ned alldeles särskilt med möda på sin gård och fått den i ett utomordentligt skick.

Det må nu endast vara en fåfäng spekulation att tänka sig något dylikt. Jag begärde emellertid egentligen ordet för att tacka för det uttalande, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet gjorde om bevarandet av kulturvärden, och vill endast tillägga den önskan, att man tillser, när det gäller att bevara ett fideikommiss med stora kulturvärden, att man icke beskär gården alltför mycket, så att den blir av sådan litenhet och så ringa avkastning, att det

Svar på fråga. (Forts.)

från deles visar sig bli alltför stor belastning för denna gård att kunna underhålla en park, en manbyggnad och ett inventarium av stort värde. Det kräver dock rätt betydande kostnader att bevara detta åt framtiden.

Jag begär icke något svar utan har endast velat uttala detta som ett önskemål, att beaktas i detta sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 15, med förslag till förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

§ 12.

Föredrogs var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till särskilda utskottet motionen nr 158 av herrar *Staxäng* och *Hallén*;

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 159 av fröken *Andersson m. fl.*;

nr 160 av herrar *Pettersson* i Rosta och *Brandt*;

nr 161 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*; och

nr 162 av herr *Andersson* i Tungelsta;

till statsutskottet motionerna:

nr 163 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*;

nr 164 av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå;

nr 165—167 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*;

nr 168 av herr *Henriksson*;

nr 169 av herr *Lundh*;

nr 170 av fröken *Andersson*;

nr 171 och 172 av fröken *Hesselgren m. fl.*;

nr 173 av fröken *Hesselgren* och fröken *Nygren*;

nr 174 av fröken *Hesselgren m. fl.*;

nr 175 och 176 av herrar *Hällgren* och *Skoglund* i Umeå;

nr 177 av herr *Andersson* i Igelboda;

nr 178 av herr *Persson* i Falla *m. fl.*;

nr 179 av herr *Andersson* i Falkenberg;

nr 180 av herr *Hansson* i Skediga;

nr 181 av herr *Mattsson m. fl.*;

nr 182 av herr *Wallentheim m. fl.*; och

nr 183 av herr *Ward m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 184 av herr *Bergvall*;

nr 185 av fröken *Andersson*;

nr 186 av herr *Hansson* i Skediga; och

nr 187 av herr *Kilbom m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 188 av herr *Karlsson* i Grängesberg;

nr 189 av herrar *Eriksson* i Stockholm och *Andersson* i Surahammar;

nr 190 av herr *Henriksson*;

nr 191 av herrar *Blombäck* och *Jansson* i Kalix;
nr 192 av herr *Björling*;
nr 193 av herr *Vougt m. fl.*; och
nr 194 av herr *Ward*;

till behandling av tillfälligt utskott motionen nr 195 av herr *Hansson* i Vän-
näsby;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 196 av herrar *Lundgren* och *Lindberg* i Stockholm;
nr 197 av herr *Svensson* i Ljungskile; och
nr 198 av herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 199 av herrar *Sandberg* och *Svensson* i Ljungskile;
nr 200 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*;
nr 201 av herrar *Lundh* och *Staxäng*;
nr 202 och 203 av herr *Lundh*;
nr 204 och 205 av herr *Andersson* i Hedensbyn *m. fl.*;
nr 206 av fröken *Hesselgren* och fröken *Andersson*;
nr 207 av herr *Paulsen*; och
nr 208 av herr *Svensson* i Ljungskile;

till statsutskottet motionen nr 209 av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Malm-
borg*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 210 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
nr 211 av herr *Staxäng m. fl.*;
nr 212 av herrar *Andersson* i Tungelsta och *Gustafson* i Vimmerby;

till behandling av tillfälligt utskott motionerna:

nr 213 av herr *Lundh*;
nr 214 av fröken *Nygren m. fl.*;
nr 215 av herr *Hoppe m. fl.*; och
nr 216 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;

till konstitutionsutskottet motionen nr 217 av herr *Håstad*;

till statsutskottet motionerna:

nr 218 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;
nr 219 och 220 av herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Carlsson* i Bakeröd;
nr 221 av herr *Hermansson*;
nr 222 och 223 av herr *Ekdahl m. fl.*;
nr 224 av herrar *Ekdahl* och *Hoppe*;
nr 225 av herrar *Carlsson* i Bakeröd och *Hansson* i Skediga; samt
nr 226 av herr *Andersson* i Surahammar;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 227 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;
nr 228 av herr *Mattsson m. fl.*;
nr 229 av fru *Ekendahl* och fru *Gustafson*; samt
nr 230 av herr *Lundell*;

till bankoutskottet motionen nr 231 av herrar *Spångberg* och *Eriksson* i
Stockholm;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 232 av herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad;

nr 233 av fru *Gustafson m. fl.*;

nr 234 av herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Carlsson* i Bakeröd;

nr 235 av herrar *Berg* och *Hermansson*;

nr 236 av herrar *Hedlund* i Rådom och *Berg*;

till jordbruksutskottet motionen nr 237 av herr *Hedlund* i Rådom; samt

till behandling av tillfälligt utskott motionen nr 238 av herr *Håstad* och fröken *Andersson*.

§ 13.

Herr talmannen tillkännagav, att förslag uppgjorts till fördelning av de motioner, som hänvisats till behandling av tillfälligt utskott; och var detta förslag, som nu upplästes, så lydande:

Förslag till fördelning av de inom andra kammaren väckta motioner, vilka blivit hänvisade till behandling av tillfälligt utskott.

Till behandling av *första* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

herrar *Hallén* och *Hedlund* i Östersund, nr 17, angående återupprättande av kommunernas medinflytande i fråga om nöjeslivets art och omfattning i kommunerna m. m.;

herr *Aqvist m. fl.*, nr 31, angående samhällets ungdomsvård;

herrar *Lindén* och *Edberg*, nr 32, angående samhällets ungdomsvård;

herr *Thorell m. fl.*, nr 94, angående utredning om skyldighet för ogifta personer att från viss ålder avsätta viss andel av sin inkomst att lyftas i händelse av giftermål;

herr *Kyling m. fl.*, nr 95, angående utredning om det allmännas stödande av ungdomsvård och ungdomsarbete;

herr *Hansson* i Vännäsby, nr 195, om förhindrande eller försvårande av bruket av automatapparater för handel med sötsaker och dylikt;

herr *Lundh*, nr 213, angående obligatorisk registrering av all kvinnlig arbetskraft i de ålderskategorier, som beröras av den allmänna tjänsteplikten;

fröken *Nygren m. fl.*, nr 214, angående obligatorisk registrering av samtliga svenska kvinnor i vissa åldersklasser samt av män, vilka icke i annan ordning äro registrerade för uttagning till tjänstgöring inom försvaret; och

herr *Hoppe m. fl.*, nr 215, angående moraliskt stärkande samt intellektuellt och kulturellt höjande av landets ungdom.

Till behandling av *andra* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

herr *Nilson* i Spånstad *m. fl.*, nr 16, om utredning av frågan, huru landsbygden skall kunna göras delaktig av de sociala och kulturella förmåner, som städerna bereda sina inbyggare;

herr *Hermansson*, nr 33, angående visst skydd av den sjukvårdssökande allmänhetens ekonomiska och andra intressen;

herr *Staxäng*, nr 92, angående inrättande av s. k. produktionsavdelningar inom kristidsstyrelserna;

herr *Norup m. fl.*, nr 124, angående viss ändring av Kungl. Maj:ts reglemente för eklestiastik medelsförvaltning;

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 126, angående omprövning av gällande ransoneringsbestämmelser;

herr *Hage*, nr 153, angående viss ändring av byggnadsstadgan; och

herr *Svensson* i Ljungskile, nr 157, om viss ändring av stadgan angående hotell- och pensionatrörelse.

Till behandling av *tredje* tillfälliga utskottet torde få överlämnas moti-
oner av:

herr *von Friesen* , nr 34, angående avskaffande av sinnessjukläkares an-
mälningsskyldighet till pastorsämbete rörande sinnessjuk eller sinnesslö;

herr *Ljungberg m. fl.* , nr 35, angående utredning av möjligheten att bereda
kommunala organ och enskilda kostnadsfri befordran av vissa postförsändelser
i ransonerings- och familjebidrags- m. fl. ärenden;

herr *Andersson i Vigelsbo m. fl.* , nr 93, angående statens järnvägars stäng-
selskyldighet;

herrar *Hage* och *Viklund* , nr 125, angående rätt till tjänste- och pensionsårs-
beräkning för chefsläkare vid sjukstuga;

herrar *Persson i Undersvik* och *Wallentheim* , nr 127, angående åstadkom-
mande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och
riksdagens arbetsförhållanden;

herr *Hagberg i Luleå m. fl.* , nr 216, angående hävande av gällande transport-
förbud rörande vissa tidningar; och

herr *Håstad* och fröken *Andersson* , nr 238, angående beredande åt gifta
kvinnor av ökade tillfällen till deltidsarbete i såväl allmän som enskild tjänst.

Förslaget blev av kammaren godkänt.

§ 14.

Herr *Nilsson* i Kristinehamn erhöll på begäran ordet och anförde: Herr *Interpellation.*
talman! Under år 1941 utgingo som bekant särskilda kristillägg till statens
tjänstemän enligt grunder, som medförde c:a 50 % kompensation för prissteg-
ringen utöver den levnadskostnadsnivå, vid vilken rörligt tillägg och dyrtids-
tillägg å löner och pensioner enligt gällande författningar äro maximerade. Ge-
nom proposition nr 349 till 1941 års riksdag, vilken av riksdagen bifölls, ha
samma grunder fastställts även för första kvartalet 1942. I propositionen sades
avsikten vara att under detta kvartal upptaga förhandlingar rörande kristilläg-
gets utformning för tiden därefter.

Den utformning kristillägget fått — med endast c:a 50 % kompensation för
prisstegringar och detta först efter viss eftersläpning — har enligt vad finans-
ministern vid upprepade tillfällen framhållit väsentligen betingats av allmän-
na ekonomiska överväganden. Sålunda framhöll finansministern uti ovannämnda
proposition nr 349 till fjolårets riksdag, att kristilläggens begränsning före-
stävats av »hänsyn framförallt till tvenne grundläggande omständigheter i
landets ekonomiska läge, nämligen att stegringen i levnadskostnaderna väsent-
ligen berodde på sämre försörjningsvillkor för folket i dess helhet och att en
fortgående höjning av inkomsterna i pengar för den ene eller den andre bety-
dande befolkningsgruppen under sådana förhållanden innebure risker för in-
flationsartad prisutveckling. Det framstod för den skull såsom angeläget att de
olika gruppernas naturliga strävan efter kompensation genom höjda inkomster
i pengar hölles tillbaka och att en samverkan i stället eftersträvades för att un-
der en rimlig avvägning av olika krav ge största möjliga stadga åt prisutveck-
lingen.»

Genom de uppgörelser om s. k. ramavtal, som träffats mellan Landsorgani-
sationen och Svenska Arbetsgivareföreningen, ha finansministerns synpunkter i
detta avseende godtagits av huvudmassan av landets privatanställda arbetare
och tjänstemän. Även för kommunalanställda torde numera i största utsträck-
ning tillämpas begränsad dyrtidskompensation. Det vittnar onekligen om stor
lojalitet från de anställdas sida, att överenskommelser om dessa begränsningar
av kristilläggen kunnat träffas vid frivilliga förhandlingar. Man har anledning
att i det sammanhanget särskilt fästa uppmärksamheten vid att betydande

Interpellation. (Forts.)

grupper kommunaltjänstemän, som haft full dyrtidskompensation föreskriven i för dem gällande lönereglementen, frivilligt gått med på att dessa förmånsbestämmelser fått utbytas mot överenskommelser om en lägre kompensation.

Emellertid har det också förekommit fall, där tjänstemän intagit en annan ståndpunkt. Känslan av att lojaliteten mot landet och solidariteten med övriga anställda förpliktade en var till offer har inte varit lika utpräglad överallt. Sålunda ha på vissa håll kommunala tjänstemän genom vägran att nöja sig med den kriskompensation, som tillerkännes huvudmassan av landets löntagare, lyckats tillförsäkra sig en högre kompensation än den, som enligt finansministerens mening utan särskilda risker kunde bjudas. Detta har, såsom ovan antytts, kunnat ske, när i många kommunala lönereglementen som fastställts under förkrigstiden funnits föreskrifter om rörliga tillägg eller dyrtidstillägg. Dessa tillägg ha givetvis fixerats utan något hänsynstagande till sådana allmänna ekonomiska överväganden, som numera varit vägledande vid tilläggens utmätande. Vidare har polispersonalen i vissa städer haft möjlighet att använda sig av föreskrifter i polislagen för att undkomma begränsningar, som av stadsfullmäktige i vederbörande städer beslutats för de kommunala tjänstemännen.

Dessbättre torde sådana utslag av gruppegoism ha förekommit endast i ett starkt begränsat antal fall, men ju allmännare nödvändigheten av uppoffringar av enskilda för samhällsintresset godtagits, desto orättvisare måste de fall te sig, då enskilda grupper kunna tillvinna sig ekonomisk fördel genom att vägra några offer.

I det följande skola relateras några fall då dylikt förekommit:

Stadsfullmäktige i *Uppsala* beslutade den 14 juni 1940 om begränsning av de rörliga tilläggen. All polispersonal som anställdts före beslutet undantogs dock, då stadsfullmäktige icke ansågo sig äga formell rätt att besluta beträffande sådan personal. I särskild framställning till länsstyrelsen i länet hemställdes dock, att länsstyrelsen skulle vidtaga åtgärder i syfte att gent emot den före beslutet anställda polispersonalen göra de förändrade bestämmelserna i avseende å rörligt tillägg tillämpliga. Genom resolution den 31 januari 1941 förklarade emellertid länsstyrelsen, att den funne framställningen om vidtagande av sådana åtgärder icke lagligen kunna bifallas. Över länsstyrelsens beslut anfördes besvär av stadsfullmäktige hos Kungl. Maj:t. Den 17 oktober 1941 förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att »som det ej ankommer på länsstyrelsen att vidtaga åtgärder i det syfte som avses i stadsfullmäktiges ifrågavarande framställning samt frågan huruvida de personer, som den 14 juni 1940 voro befattningshavare vid poliskåren, äro skyldiga att underkasta sig de av stadsfullmäktige samma dag antagna bestämmelserna beträffande rörligt tillägg ej kan i förevarande ordning komma under bedömande lämna Kungl. Maj:t besvären utan bifall». Följaktligen ha samtliga dessa polismän i Uppsala fått förmånen uppbära högre kristillägg än såväl sina efter dagen för stadsfullmäktigebeslutet anställda kamrater som stadens anställda tjänstemän i övrigt. Enligt inhämtade uppgifter uppburo således dessa polismän i Uppsala 25 % rörligt tillägg under första kvartalet 1941, då övriga tjänstemän i staden fingo nöja sig med med 17 %.

Stadsfullmäktige i *Kristinehamn* begränsade de rörliga tilläggen till den allmänna nivån genom beslut den 21 januari 1941. Beslutet avsåg här såväl polismän som övriga tjänstemän. Före ärendets framläggande inför stadsfullmäktige hade förhandlingar förts med tjänstemännens organisationer, varvid överenskommelse träffats om de föreslagna begränsningarna. Polispersonalens förening vägrade däremot att delta i några förhandlingar och förklarade sig icke komma att godtaga någon som helst begränsning av de rörliga tilläggen, som funnos föreskrivna i lönereglementet och som inneburo full kompensation

Interpellation. (Forts.)

för prisstegringar. Stadsfullmäktiges beslut underställdes länsstyrelsen i länet för fastställelse, varvid emellertid länsstyrelsen genom utslag den 6 maj 1941 med åberopande av föreskrifterna i 14 § lagen om polisväsendet vägrade fastställa beslutet för de polismän, som voro anställda i stadens tjänst före beslutets fattande. Besvär anfördes över länsstyrelsens utslag, och den 17 oktober 1941 fastställdes stadsfullmäktiges beslut även för polisens del. Emellertid förklarade Kungl. Maj:t, att frågan om huruvida redan före beslutet anställda polismän voro skyldiga underkasta sig detsamma ej kunde i förevarande ordning komma under bedömande. Då staden från den dag sagda beslut fattades endast utbetalt begränsade rörliga tillägg även till all polispersonal, återstår således för dessa att vid domstol hävda sin rätt. Svenska polisförbundet har också numera genom advokatbyrå meddelat stadens lönenämnd att den har att motse stämning, därest icke fulla rörliga tillägg utbetalas. Vinner polisförbundet den processen, innebär det, att polisen i staden för år 1941 skall erhålla under 1:a kvartalet 2 %, under 2:a kvartalet 9 %, under 3:e kvartalet 5 % och under 4:e kvartalet 6 % mera i rörligt tillägg än stadens övriga tjänstemän.

I *Karlstad* förelåg frågan om begränsning av de rörliga tilläggen vid stadsfullmäktiges sammanträde den 15 maj 1941. Överenskommelse hade den 22 april samma år träffats mellan ombud för staden och representanter för de tjänstemän, som äro anslutna till de kommunalanställdas förening, om ett avtal med bestämmelser om de rörliga tilläggens begränsning. Stadsfullmäktige godkände det träffade avtalet och beslutade, att detsamma skulle gälla även för polismännen. I det för stadens polisväsen gällande löneordning finns nämligen stadgat, att rörligt tillägg skall utgå för denna personalgrupp efter samma grunder, som äro stadgade för stadens övriga befattningshavare eller framdeles komme att av stadsfullmäktige beslutas. Gent emot stadsfullmäktiges beslut anförde emellertid 54 vid polisväsendet anställda personer besvär hos länsstyrelsen under åberopande bl. a. av bestämmelserna i polislagen. Länsstyrelsens utslag har ännu icke avkunnats.

Drätselkammaren i *Visby* anmälde för stadsfullmäktige i staden den 9 april 1941, att det inte varit möjligt att förmå polismännen i staden till frivillig överenskommelse om begränsning av de rörliga tilläggen. Enär kammaren emellertid ansåg, att samma bestämmelser i detta avseende borde gälla för alla stadens tjänstemän, hemställde drätselkammaren, att stadsfullmäktige måtte besluta, att det rörliga tillägget för polispersonalen skulle utgå efter samma grunder som för övriga tjänstemän, med vilka frivillig överenskommelse om begränsning av de rörliga tilläggen träffats. Den 14 okt. 1941 bifölls kammarens förslag, varjämte beslutades, att fastställelse å beslutet skulle sökas hos länsstyrelsen. Sådan fastställelse har emellertid veterligen ännu ej erhållits.

Slutligen har det enligt pressuppgifter även i *Växjö* och *Landskrona* uppstått svårigheter att få begränsningar genomförda, varvid i båda fallen polispersonalen synes ha varit ovillig underkasta sig beslut om begränsningar.

Antalet fall, då grupper av tjänstemän vägrat medverka till begränsning av kristilläggen, torde inte vara särskilt många. Den ekonomiska betydelsen härav bör således icke överdrivas. Ej heller torde finansministerns strävan att ge stadga åt prisnivån och motverka en inflationsartad prisutveckling på något sätt äventyras av dessa anförda exempel. Däremot måste man, vilket jag ånyo vill framhålla, ur allmänna rättvisesynpunkter resa starka invändningar mot att vissa grupper av tjänstemän förskaffa sig en gynnad ställning. Ur den synpunkten är det likgiltigt, om gruppen är stor eller liten, eller om dylika grupper finnas på få eller många platser i landet. Alldeles särskilt framträdande bli orättvisorna, därest de grupper det rör sig om redan förut äro att betrakta som gynnade i löne- och anställningsavseende.

Interpellation. (Forts.)

Som framgått av de lämnade exemplen är det tvenne förhållanden, som möjliggjort eller synas möjliggöra för vissa grupper att undandraga sig de begränsningar av tilläggen som allmänt accepterats: dels förekomsten av lönereglementen från förkrigstiden, i vilka bestämmelser om hur rörliga tillägg skola utgå finnas intagna utan några föreskrifter om dessas maximering, och dels det förhållandet att polispersonalen bland kommunalt avlönade tjänstemän intager en undantagsställning med särskilt skydd i polislagen för sina anställnings- och löneförhållanden.

Vid tillkomsten av de kommunala lönereglementen som här är fråga om vid olika tidpunkter under fredsperioden har den situation, vari vårt land nu befinner sig, icke förutsetts. Även om möjligheterna av krig och kriser bort kunna förutses, ha dock de allmänna ekonomiska överväganden, som nu föranleda en särskild stramhet vid kristilläggens utmätande, givetvis ej alls påverkat bestämmelserna uti lönereglementena. Förmånsföreskrifterna för polispersonalen uti polislagen har väl heller aldrig någon föreställt sig skola kunna av denna personal på vissa platser utnyttjas mot det allmänna samhällsintresset, vilket ju emellertid i ovan angivna fall måste anses ha ägt rum.

Under sådana förhållanden ligger det nära till hands att ifrågasätta, om det icke är befogat, med hänsyn till de utomordentliga förhållanden, varunder vi nu leva, att åtgärder vidtagas som undanröja föreskrifter, vilka under normala förhållanden kunna ha fog för sig, men som uppenbarligen i det nuvarande läget leda till konsekvenser, som samhället har anledning motverka.

Finna sig nämligen statsmakterna i att enskilda grupper med åberopande av äldre förordningar och lagbestämmelser driva en egoistisk lönepolitik, så torde det ganska snart bli svårt att upprätthålla den unopoffringens anda, som är rådande bland huvudmassan av anställda och som föranlett dessa att frivilligt avstå från användande av de maktmedel, som eljest givetvis även stå dem till buds för att förskaffa sig bättre kompensationer för prisfördyringarna.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har statsrådet observerat de förhållanden som här påtalats och som möjliggjort och fortfarande synas möjliggöra för enskilda grupper av tjänstemän att undkomma den beskärning av kristilläggen som allmänt äga rum?

2. Om så är fallet, anser statsrådet ett motverkande härav hava sådan betydelse, att statsrådet har för avsikt undersöka, om möjligheter finnas att vidtaga åtgärder i sådan riktning?

Denna anhållan bifölls.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Herr *Edberg* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, med förslag till rättegångsbalk.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.19 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 31 januari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 20, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag);

nr 22, angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; och

nr 24, angående försäljning av ett till S:t Sigfrids sjukhus i Växjö upplåtet område.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 16, angående anslag till fortsatt utbyggnad av fjärralarmeringsnätet m. m.; och

nr 17, angående återbetalande till postbiträdet *Laila Aurora Gustafsson*, född *Andreasson*, av viss del av till postverket inlevererat penningbelopp;

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 18, angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 19, angående förvärv för statens järnvägars räkning av aktier i aktiebolaget svenska godsbilcentraler m. fl. bolag.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till särskilda utskottet den på bordet liggande motionen nr 239 av herr *Edberg m. fl.*

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

§ 5.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Nolin**, som anförde: Herr talman! På många håll i landet ha jordbrukarna haft svårighet att erhålla tillräckligt med fodercellulosa för att dryga ut de på grund av den felslagna foderskörden allt knappare foderstärta. Under debatten i denna kammare den 17 januari innevarande år lämnade herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet en redogörelse för den beräknade tillgången på fodercellulosa. Emellertid vore det synnerligen önskvärt, om jordbrukarna till ledning för sina dispositioner därutöver kunde erhålla en *allsidig* redogörelse för vårt lands aktuella fodermedels-situation. Detta skulle ha stor betydelse, när de snarligen måste fatta ståndpunkt till frågan, om de skola söka föda fram sina besättningar till våren eller om de redan nu böra företaga ytterligare nedslaktningar. Möjligheterna att erhålla antingen ersättningsfoder eller stråfoder från annat håll äro på denna punkt av avgörande betydelse. Likaså är det av intresse för dem att erfara, huruvida den igångsatta kampanjen för skörd av vintervass kan antagas lämna resultat av någon betydelse för fodertillgången.

Då ämnet synes vara alltför stort att sammanfattas i en enkel fråga och det därutöver kan anses önskvärt, att debatten icke begränsas i så hög grad som måste ske efter besvarandet av en sådan, får jag, under hänvisning till det ovan anförda, hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande interpellation:

Är herr statsrådet i tillfälle att snarast giva kammaren en allsidig redogörelse för jordbrukets aktuella fodermedelssituation?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Herr *Hagberg* i Malmö avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, med förslag till rättegångsbalk.

Denna motion bordlades.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Jacobson* under 10 dagar från och med den 31 innevarande januari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.7 e. m.

In fidem
Sune Norrman.